

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΣΟΦΙΑΛΙΔΗΣ

ΝΕΡΟ

ΧΘΕΣ - ΣΗΜΕΡΑ - ΑΥΡΙΟ

[ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ - ΔΙΟΙΚΗΣΗ]

ΚΑΡΔΙΑΝΗ ΤΗΝΟΥ / ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2023

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με το τεύχος αυτό δεν φιλοδοξώ να πω κάτι καινοτόμο για το νερό. Θέλησα μόνο «να μείνει κάτι» από την εκδήλωση της 17ης Αυγούστου 2023 στην Καρδιανή, επειδή πιστεύω ότι το νερό των πηγών της είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ύπαρξή της. Θέλησα, επίσης, να τιμήσω τη γραφή, την ανάγνωση και το έντυπο υλικό. Αυτά κι αν είναι φιλοδοξίες, βέβαια! Επειδή, όμως, έτσι έχουν τα πράγματα, ευχαριστώ θερμά τον Περικλή Δουβίτσα και τους συνεργάτες του των εκδόσεων ΝΕΦΕΛΗ για την πολύτιμη βοήθειά τους, αλλά και επειδή δουλεύουν γι' αυτές τις φιλοδοξίες. Ο Γιάννης Μπισχιλιώτης, συμμαθητής μου στο γυμνάσιο του Πειραματικού Σχολείου του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, «ήταν κι αυτός εκεί», αφού, λίγες ώρες πριν από την εκδήλωση, με τις γραμμές που έγιναν «μότο» του τεύχους αυτού, μού υπενθύμισε ότι το ζήτημα είναι «το νερό» και όχι «ο Αποστόλης», και το έκανε με την ευαισθησία των συνανθρώπων και όχι με το υψωμένο δάχτυλο της εξουσίας. Όπως και ο άλλος συμμαθητής μου, ο Λόης Λαμπριανίδης, που ήταν και σωματικά παρών στην εκδήλωση. Τους ευχαριστώ από την καρδιά μου, όπως και την τάξη μας όλη που αποφοίτησε το 1972. Δεν ξεχνώ ποτέ ότι στα διαλείμματα τρέχαμε στην αυλή να πιούμε δροσερό και καθαρό νερό της βρύσης για να ξεδιψάσουμε. Θαρρείς, έτσι, καθάριζε και το μυαλό μας για την επόμενη ώρα!

Απόστολος Σοφιαλίδης
Θεσσαλονίκη
14 Σεπτεμβρίου 2023

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ

Το μικρό τεύχος που κρατάτε στα χέρια σας περιέχει σε ένα ενιαίο κείμενο «εισήγησης» τις σημειώσεις μου, στις οποίες στηρίχτηκε η ομιλία μου στην εκδήλωση για το ΝΕΡΟ, που πραγματοποιήθηκε στην «κάτω πλατεία» της Καρδιανής Τήνου στις 17 Αυγούστου του 2023. Την εκδήλωση οργάνωσαν ο νεογέννητος «Περιβαλλοντικός και Πολιτιστικός Σύλλογος Τήνου “Αμπασάδα”» και το σωματείο «Αδελφότητα Τηνίων Καρδιανιωτών», το οποίο πέρσι γιόρτασε ενενήντα χρόνια έντονης και δραστήριας ζωής. Ευχαριστώ τους διοργανωτές για την τιμητική ανάθεση της ομιλίας. Στην προφορική παρουσίαση προσπάθησα να πω τα περισσότερα και πιο σημαντικά απ’ όσα περιέχονται στην εισήγηση που ακολουθεί. Για λόγους οικονομίας χρόνου αλλά και για να μείνει κάτι από τη ζωντανή εκδήλωση, διανεμήθηκε κατά τη διάρκειά της ένα τετρασέλιδο που περιείχε το διάγραμμα της ομιλίας μου και τρία ακόμη κείμενα. Τα δύο πρώτα από αυτά, μαζί με το διάγραμμα, έχουν ενταχθεί στο σώμα της εισήγησης, στο οποίο βρίσκεται και η θέση τους. Το τρίτο, που περιέχει κρίσιμες διατάξεις του Αστικού Κώδικα, παρέμεινε αυτοτελές ως «Παράρτημα Α’» στο τεύχος αυτό, έχοντας εμπλουτιστεί με μία ή δύο ακόμη διατάξεις του νόμου. Το τεύχος συμπληρώνεται από δύο ακόμη «Παράρτηματα», που περιέχουν λίγες εξηγήσεις για το περιεχόμενο της εισήγησης («Παράρτημα Β’»), καθώς και στοιχεία απαντήσεων σε κάποιες ερωτήσεις που τέθηκαν κατά τη συζήτηση για το νερό ως αντικείμενο εμπορίου («Παράρτημα Γ’»). Μετά την εκδήλωση, καθώς σκεφτόμουν όσα άκουσα από τους άλλους ομιλητές (τον Αντώνη Απέργη του Λοράν και τον Νικόλα Μπένταου), από παρεμβάσεις κατά τη συζήτηση που ακολούθησε τις τρεις ομιλίες αλλά και από συζητήσεις με φίλες και φίλους για όσα συνέβαιναν εν τω μεταξύ στη χώρα μας, σχηματίζονταν στο μυαλό μου κάποιες ηθικές και πρακτικές «προσταγές», τις οποίες προσπάθησα να συγκεντρώσω σε ένα αυτοτελές αρχείο. Τις προσθέτω κι αυτές στο τεύχος αυτό, με συνθηματική διατύπωση, ως «μια οφειλόμενη δευτερολογία» («Παράρτημα Δ’»).

Η Καρδιανή τίμησε και εξακολούθησε να τιμά την ανεξίτηλη μνήμη της Δανάης Χατζόγλου. Και η Δανάη αγάπησε πολύ την Καρδιανή. Νομίζω ότι η Καρδιανή γέμιζε την καρδιά της μέχρι την τελευταία στιγμή. Το χωριό με τίμησε κι εμένα. Πολλές φορές «από σπόντα», άλλες όμως και απευθείας. Με τίμησε πολύ η παρουσία των συγχωριανών μας την ημέρα της εκδήλωσης για το

ΝΕΡΟ και με συγκίνησε ιδιαίτερα η εναρκτήρια «προσφώνηση-κλήτευση» που μου απηύθυνε ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της «Αδελφότητας Τηνίων Καρδιανιωτών», κ. Μάνθος Καλούμενος. Η δουλειά που οδήγησε στο τεύχος αυτό είναι ένα ελάχιστο δείγμα της ευγνωμοσύνης μου στις Καρδιανιώτισσες, στους Καρδιανιώτες και στο χωριό της Καρδιανής, καθώς και ένα αντίδωρο για τα πολλά και πολύ όμορφα δώρα που μάς έκαναν ο τόπος αυτός και οι άνθρωποι του από το 2000 μέχρι σήμερα.

Απόστολος Σοφιαλίδης (ή Βόρειος)
Καρδιανή Τήνου / Θεσσαλονίκη
2-5 Σεπτεμβρίου 2023

ΝΕΡΟ

ΧΘΕΣ - ΣΗΜΕΡΑ - ΑΥΡΙΟ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ

- A. ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ**
- B. ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΠΡΟΣΩΠΙΑ ΚΑΙ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 2000 ΚΑΙ 2001 ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑΝΗ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ ΚΑΙ ΣΕ ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ**
- Γ. ΑΠΟ ΤΟ 2000 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ: ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ - ΜΙΑ ΠΟΛΥ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ**
- Δ. ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΕΠΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ**
- E. ΒΑΣΕΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΚΙΝΗΤΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ**
1. Πρόσωπα, πράγματα, εμπράγματα δικαιώματα, πηγές και υπόγεια νερά
 2. Πράγματα εκτός συναλλαγής, κοινόχρηστα πράγματα και ρέοντα νερά
 3. Σειρά προτεραιότητας στη χρήση κοινόχρηστου νερού και όροι απόκτησης ιδιωτικών δικαιωμάτων χρήσεως σε κοινόχρηστα πράγματα
 4. Περιορισμοί της κυριότητας, για το συμφέρον και τις ανάγκες άλλων για νερό, κατά τον ΑΚ
 - 4.1. Υποχρεώσεις από τη ροή νερών σε αγροτικά ακίνητα (άρθρο 1024 ΑΚ)
 - 4.2. Περιορισμοί για τις ανάγκες χρήσης νερού από ένα χωριό (άρθρο 1027 ΑΚ)
 - 4.3. Υποχρεώσεις αυτού που έχει πηγάδι ή πηγή για τις ανάγκες ενός γείτονα (άρθρο 1028 ΑΚ)
 - 4.4. Διοχέτευση νερού μέσα από ξένα αγροτικά ακίνητα (άρθρο 1029 ΑΚ)
 5. Πρώτα κρίσιμα συμπεράσματα από τις διατάξεις του ΑΚ
- ΣΤ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ: ΜΕΡΙΚΑ «ΝΑΙ» ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΑ «ΟΧΙ» - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΥΘΥΝΩΝ**
- Z. ΕΠΙΛΟΓΟΣ: ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΕΣ - ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ - ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ**

Α. ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ

Ο υπότιτλος «χθες - σήμερα - αύριο» που υπάρχει στην αφίσα της εκδήλωσης τονίζει τη χρονική διάσταση του θέματος. Θα μπορούσε, δηλαδή, να θέσει κανείς τα εξής ερωτήματα: «Σήμερα» έχουμε λιγότερο, ίσο ή περισσότερο νερό από αυτό που είχαμε «χθες»; Φτάνει το νερό που έχουμε «σήμερα» για όλες και όλους και για κάθε χρήση; Θα έχουμε «αύριο» νερό, πόσο και ποιας ποιότητας; Κάνουμε «σήμερα» αυτό που πρέπει για να έχουμε νερό «αύριο»; Οι απαντήσεις είναι μάλλον δυσιόωνες.

Ποιο είναι, όμως, το «χθες», το «σήμερα» και το «αύριο»; Βλέπω στην πλατεία τον συμμαθητή μου από το γυμνάσιο, τον Λόη Λαμπριανίδη. Αποφοιτήσαμε μαζί από το εξατάξιο γυμνάσιο του Πειραματικού Σχολείου του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης το 1972, πριν από πενήντα ένα χρόνια, και άρχισε μια νέα ζωή για μας. Μου φαίνεται σαν να ήταν «χθες».

Αλλά το 1972, στα δεκαοκτώ μου, αγνοούσα ακόμη και την ύπαρξη της Καρδιανής. Προτιμώ, λοιπόν, να τοποθετήσω το χθες στο 2000. Τότε που εγκατασταθήκαμε με τη Δανάη για πρώτη φορά σ' αυτό το χωριό. Τότε που άρχιζαν ο 21ος αιώνας και η 3η χιλιετία και έπαιρναν πάλι μπρος τα ρολόγια και τα μηχανήματα, που είχαν τρελαθεί από την αγωνία για την αλλαγή της χιλιετίας. Για την αναλογία των σκέψεων που θα ακολουθήσουν, τοποθετώ και το «αύριο» μετά από είκοσι πέντε, πάνω κάτω, χρόνια. Αυτή η οριοθέτηση καλύπτει ένα συνολικό χρονικό διάστημα περίπου πενήντα χρόνων, το οποίο ορίζω ως «σήμερα». Γιατί αρμόζει λίγο πολύ στην ώριμη ζωή ενός ανθρώπου, που είναι σχετικά σύντομη. Φυσικά, δεν αρμόζει στη ζωή όλη, η οποία δεν τελειώνει και δεν πρέπει να τελειώνει με τη ζωή του καθενός και της καθεμιάς από μας. Για «χθες», ξέρουμε ότι δεν τέλειωσε. Μας απασχολεί, όμως, το «αύριο».

Από την άλλη μεριά, είναι φανερό ότι η συζήτησή μας έχει ως τίτλο το νερό, αλλά έχει ως επίκεντρο τον άνθρωπο. Πράγματι, για τη δική του ζωή πρόκειται, αλλά αυτός είναι συνήθως και η αιτία των προβλημάτων του. Ο άνθρωπος αναζητά και δημιουργεί μέσα και εργαλεία για να ικανοποιήσει βιοτικές ανάγκες του και να πραγματοποιήσει τις επιδιώξεις και τα όνειρά του. Οι ανάγκες, οι επιδιώξεις και τα όνειρα των ανθρώπων φαίνεται πως αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου. Και αυτό κάνει το πρόβλημα του νερού ακόμη πιο σύνθετο και πιο δύσκολο.

Πάντως, από τη σκοπιά αυτή, μπορούμε να μιλούμε για «εμπειρία - επιστήμη - τεχνολογία», «χθες - σήμερα - αύριο». Το τρίπτυχο αυτό θα το καλύψουν οι συνομιλητές μου, γιατί ο ίδιος είμαι ανεπαρκής για τα θέματα αυτά. Η δική μου εισήγηση θα κινηθεί σ' ένα άλλο τρίπτυχο, το οποίο βρίσκεται πιο κο-

ντά στις δικές μου γνώσεις. Στο τρίπτυχο «κοινωνία – νομοθεσία – διοίκηση».

Σκέφτομαι, δηλαδή, τα εξής: Άνθρωποι συντάσσουν, ψηφίζουν και θέτουν σε ισχύ νόμους. Άνθρωποι ασκούν διοίκηση σε άλλους ανθρώπους και σε πράγματα. Άνθρωποι αποτελούν μια μικρή κοινότητα αλλά και την κοινωνία ολόκληρη. Αυτή ζητά ή παράγει νόμους και αυτή τους εφαρμόζει ή τους παραβιάζει. Η κοινωνία ελέγχει ή αφήνει ασύδοτα τα πρόσωπα που νομοθετούν και ασκούν διοίκηση. Αυτή αξιοποιεί ορθά ή χρησιμοποιεί καταχρηστικά τα προϊόντα της εμπειρίας, της επιστήμης και της τεχνολογίας στην καθημερινή ζωή – ή δεν τα αξιοποιεί και καθόλου.

Ανθρώπων έργα είναι και θα είναι όλα. Ένα ταπεινό κελί, ένα μαρμάρινο μονοπάτι, ένα αλωνάκι, οι ξερολιθιές και οι παλιοί στάβλοι, ένα μεγάλο συγκρότημα εξοχικών κατοικιών με πανοραμικές πισίνες, ένας φαρδύς ασφαλτοστρωμένος δρόμος, μια συστάδα ανεμογεννητριών, και πάει λέγοντας. Κι αν κάτι από αυτά καταστρέφει κάποιο άλλο, αυτό σημαίνει απλούστατα ότι έργα ανθρώπων καταστρέφουν έργα άλλων (συνήθως προηγούμενων) ανθρώπων.

Εξάλλου, μέσα στην κοινωνία οι άνθρωποι συνεννοούνται μεταξύ τους και συναποφασίζουν, σωστά ή όχι, για την κατανομή βαρών και ωφελημάτων στον ενιαίο και κοινό χώρο της ζωής τους. Άνθρωποι αποφασίζουν αν άγριο θα υπάρχει ζωή στον πλανήτη και τι είδους ζωή θα είναι αυτή. Οι άνθρωποι, δηλαδή, και η κοινωνία τους οικοδομούν τη δικαιοσύνη ή την αδικία, το δίκαιο ή το άδικο.

Θα πω, λοιπόν, λίγα λόγια για την κοινωνία και για τη νομοθεσία, «χθες – σήμερα – αύριο». Για το τι έκαναν, δηλαδή, οι άνθρωποι χθες, τι κάνουν σήμερα και τι μπορούν να κάνουν αύριο αν θέλουμε δικαιοσύνη ή αδικία και, πιθανότατα, αν θέλουμε ζωή για τις επερχόμενες γενιές ή καταστροφή και δυσώπνο μέλλον γι' αυτές. Ορισμένα, μάλιστα, αφορούν άμεσα αυτό το χωριό: την Καρδιανή της Τήνου.

Β. ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΠΡΟΣΩΠΙΑ ΚΑΙ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 2000 ΚΑΙ 2001 ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑΝΗ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ ΚΑΙ ΣΕ ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Το καλοκαίρι του 2001 ήταν το δεύτερο που περνούσαμε στο χωριό. Εδώ έγινε τότε προσπάθεια να ιδρυθεί μια οργανωμένη ομάδα προσώπων, με την επωνυμία «ΕΝΩΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΡΔΙΑΝΗΣ ΤΗΝΟΥ».¹ Βασικά θέματα με τα οποία σκόπευε να δρα-

1. Τα ιδρυτικά μέλη ήταν δέκα τέσσερα (14). Με αλφαβητική σειρά οι εξής: 1) Βασίλης Αλεξάκης, 2) Γεώργιος Βιδάλης, 3) Αγγελική Δελλατόλα, 4) Μαρία Δελατόλα,

στηριοποιηθεί η ΕΝΩΣΗ, όπως έγραφε στα πρώτα κείμενά της, ήταν τα εξής: Διαχείριση υδάτινων πόρων, αποχέτευση, αντιμετώπιση οικοδομικών αυθαιρεσιών, αντιμετώπιση άλλων ανθρωπογενών ή φυσικών κινδύνων (όπως πυρκαγιές κ.λπ.), αποκατάσταση προσβολών και αλλοιώσεων στο φυσικό και οικιστικό περιβάλλον, ζητήματα καθαριότητας.

Αφορμή, όμως, ήταν και τότε το νερό. Αντιγράφω την τελευταία παράγραφο από το κείμενο που γράφτηκε τότε για το νερό: «Οι πολίτες έχουν υποχρέωση να θυμίζον στον καθένα τις ευθύνες του αλλά και να δίνουν το παράδειγμα. Αν σιγήσει έστω μία πηγή ή μία κρήνη, αν εγκαταλείψει από δίπλα τα λαγκάδια και τις ρεματιές της Καρδιανής έστω και ένα ζωντανό, αν μαραθεί έστω και ένα άγριο δέντρο ή φυτό, ο δρόμος της φθοράς θα έχει ανοίξει για όλους. Κι όποιος αδιαφορεί γι' αυτό, επειδή θέλει την ευκολία του για χρήσεις που παραβιάζουν τους νόμους, που αλλοιώνουν τη φυσιογνωμία και την ταυτότητα της περιοχής ή ξεπερνούν τα όρια αντοχής της, είναι άξιος της τύχης του και θέτει σε σοβαρό κίνδυνο όλους τους άλλους, που έχουν δικαίωμα να προστατευθούν».

Λίγους μήνες πριν συμβούν αυτά στην Καρδιανή, τον Δεκέμβριο του 2000, είχε τεθεί σε ισχύ η Οδηγία υπ' αρ. 60 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων». Το πρόβλημα ήταν, λοιπόν, υπαρκτό σε όλη την ΕΕ και το είχαν συνειδητοποιήσει οι Ευρωπαίοι εταίροι μας και τα νομοθετικά και διοικητικά όργανα της ΕΕ.

Κάθε νομοθετικό κείμενο στηρίζεται (ή πρέπει να στηρίζεται) σε ορθά και ακριβή επιστημονικά και πραγματολογικά δεδομένα, και είναι αποτέλεσμα είτε ενός συμβιβασμού ανάμεσα σε αντικρουόμενα συμφέροντα είτε επιβολής ενός συμφέροντος επάνω σε όλα τα άλλα. Είναι, λοιπόν, ενδιαφέρον να ανατρέξει κανείς στην επιστημονική έρευνα και εργασία και στις πολιτικές διαβουλεύσεις αλλά και στις διαφωνίες και τους συμβιβασμούς που προηγήθηκαν για να φτάσουμε σ' αυτή την Κοινοτική Οδηγία. Δεν είναι, όμως, δουλειά που μπορώ να κάνω ο ίδιος, ούτε μπορεί να γίνει σ' αυτή την εκδήλωση.

Πάντως, το καλοκαίρι του 2001, όσες και όσοι ανησυχούσαν και ανασκουμπώθηκαν στην Καρδιανή της Τήνου, δεν είχαν ιδέα για την ύπαρξη της Οδη-

7) Στέφανος Δελλατόλας, 8) Ζήσης Λέντζας, 9) Αργύρης Μαραβέλλιας, 10) Κλαίρη Μαραβέλλια, 11) Τέτα Μοσχοβίτη, 12) Απόστολος Σοφιαλίδης, 13) Δανάη Σταματίου και 14) Μάρκος Φιλιππούσης. Το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης: 1) Γεώργιος Βιδάλης του Κωνσταντίνου (πρόεδρος), 2) Κλαίρη-Καλλιόπη, σύζυγος Αργύρη Μαραβέλλια (ταμίας), 3) Μάρκος Φιλιππούσης του Ιωάννη, 4) Απόστολος Σοφιαλίδης (γραμματέας) και 5) Ζήσης Λέντζας [τακτικά μέλη] και 1) Δανάη Σταματίου και 2) Βασίλης Αλεξάκης [αναπληρωματικά μέλη].

γίας και πολύ περισσότερο για τις επιστημονικές και πολιτικές προεργασίες της. Αυτό δείχνει, ίσως, την ύπαρξη μιας κοινής συνείδησης των λαών της Ευρώπης.

Γ. ΑΠΟ ΤΟ 2000 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ: ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΜΙΑ ΠΟΛΥ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Τι έγινε, λοιπόν, και τι κάναμε από το 2000 μέχρι σήμερα; Όχι μόνο στην Τήνο, αλλά και σε ολόκληρη τη χώρα. Και, ασφαλώς, στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Γιατί κανείς στην Ελλάδα δεν μπορεί πια «να λογαριάζει χωρίς τον ξενοδόχο» που λέγεται «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ».

Για την εναρμόνιση του εσωτερικού δικαίου μας με την Ευρωπαϊκή Οδηγία υπ' αρ. 60 του 2000, ψηφίστηκε στην Ελλάδα το 2003 ο νόμος 3199, με τίτλο «Προστασία και διαχείριση των υδάτων». Ακολούθησαν προεδρικά διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις, περιφερειακά σχέδια διαχείρισης υδάτων και προγράμματα μέτρων και άλλα κείμενα κανόνων. Τα γνωρίζετε καλύτερα από μένα όσες και όσοι ασχοληθήκατε πρόσφατα με τα νερά, και ιδίως με το πρόβλημα των γεωτρήσεων και των χρήσεων γης στην Τήνο.

Είχαμε, λοιπόν, έντονη νομοθετική παραγωγή στο διάστημα που μεσολάβησε. Αποτέλεσμα; Δυσεπίλυτες απορίες περί του τι ισχύει σήμερα ως δίκαιο για επιμέρους ζητήματα (όπως αυτό των γεωτρήσεων) και αναπάντητα ερωτηματικά για νομιμότητα ή παρανομία σε πολλές περιπτώσεις. Πάσχουμε από το καρκίνωμα της πολυνομίας και από τη μετάστασή του, που είναι η κακονομία.

Όταν τα πράγματα ζορίζουν, επιστρέφω στις βασικές μας τις αρχές. Και τις αναζητώ εκεί που υπάρχουν. Πρώτον, στους κανόνες του Αστικού Κώδικα, όσον αφορά το εθνικό μας δίκαιο και, δεύτερον, στους κανόνες που είναι αποτυπωμένοι στα μνημεία γύρω μας και στην παράδοσή μας, όσον αφορά τη χώρα μας και την ιδιαίτερη αξία του τόπου μας. Με βάση αυτές τις αρχές, θα προσπαθήσω να δώσω στη συνέχεια μερικές κατευθύνσεις και βάσεις απαντήσεων στα πολλά και δύσκολα ερωτήματα που τίθενται κάθε μέρα στη ζωή μας για το νερό. Πρώτα, όμως, τα ερωτήματα.

Δ. ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΕΠΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ

Συχνά ακούω ερωτήσεις, όπως αυτές που ακολουθούν:

- Σε ποιον ανήκει το νερό που τρέχει από τις πηγές που βρίσκονται στο χωριό;

- Τα νερά αυτά ανήκουν στον δήμο ή στο κράτος ή σε όλες και όλους;
- Αν υπάρχουν νερά που ανήκουν σε όλους, υπάρχει κάποια σειρά στη χρήση τους ή όποιος πρόλαβε τον Κύριο είδε;
- Σε ποιον ανήκει το νερό που τρέχει από μια πηγή που υπάρχει σε μια ιδιοκτησία ή μπορεί να αντληθεί από ένα πηγάδι που υπάρχει σ' αυτή;
- Σε ποιον ανήκει το νερό που υπάρχει στα βάθη της γης και περνά κάτω από μια ιδιοκτησία ή από πολλές ιδιοκτησίες που βρίσκονται στην επιφάνεια;

Κι άλλοτε, πάλι, άλλες ερωτήσεις:

- Μπορεί κάποιος να ανοίξει, χωρίς να ρωτήσει κανέναν, πηγάδι στην ιδιοκτησία του;
- Έχει δικαίωμα ο κύριος μιας ιδιοκτησίας στην επιφάνεια της γης να κάνει γεώτρηση για να αντλήσει υπόγειο νερό, και πόσο δικαιούται να αντλήσει;
- Και μπορεί να το χρησιμοποιήσει για κάθε χρήση ή υπάρχει περιορισμός;
- Ο κύριος γειτονικού ακινήτου, κάτω από το οποίο περνά το ίδιο υπόγειο νερό, έχει δικαίωμα να ζητήσει αποζημίωση;
- Μπορεί κάποιος να φυτέψει γκαζόν ή οποιαδήποτε φυτά ή δέντρα στον κήπο του, ακόμη και αν δεν υπήρχαν προηγουμένως εκεί ή στον τόπο ολόκληρο, και να τα ποτίζει από πηγάδι ή από γεώτρηση στην ιδιοκτησία του;

Και η καταγραφή μπορεί να συνεχιστεί με τις εξής ερωτήσεις, που δεν εξαντλούν, όμως, το καθημερινό ερωτηματολόγιο:

- Μπορεί κάποιος να κάνει ένα μικρό «φράγμα» στο ακίνητό του για να μαζεύει τα νερά της βροχής ή και των πηγών που έρχονται από ψηλότερα;
- Αν κάποιος έχει πηγάδι ή πηγή στο ακίνητο της ιδιοκτησίας του, είναι υποχρεωμένος να δώσει νερό στον γείτονά του που δεν έχει;
- Αυτός που έχει ακίνητο γειτονικό με το ακίνητο ενός άλλου, έχει δικαίωμα να ζητήσει να περάσει σωλήνες από το ακίνητο αυτό για να πάρει νερό από πηγή ή πηγάδι ή από τη θάλασσα που βρίσκεται στην άλλη πλευρά του ενδιάμεσου ακινήτου;

Σε πρακτικής φύσεως ερωτήσεις για την εξοικονόμηση νερού κατά την καθημερινή χρήση για ατομικές και οικογενειακές ανάγκες, για πότισμα και καλλιέργειες ή άλλες επαγγελματικές χρήσεις, θα δώσουν απαντήσεις οι άλλοι ομιλητές ή παρευρισκόμενοι. Εδώ θα θέσω πρόχειρα μόνο τις εξής: Πώς καθαρίζω την αυλή μου ή τον δρόμο μπροστά από το σπίτι ή το μαγαζί μου; Με σκούπα και φαράσι ή με σφουγγαρίστρα κι έναν κουβά νερό ή με το λάστιχο του ποτίσματος και την πίεση του νερού;

Ε. ΒΑΣΕΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΚΙΝΗΤΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

1. Πρόσωπα, πράγματα, εμπράγματα δικαιώματα, πηγές και υπόγεια νερά

Ο Αστικός Κώδικας (στο εξής ΑΚ) διακρίνει τα πρόσωπα από τα πράγματα και ορίζει ότι δικαιώματα και υποχρεώσεις έχουν μόνο τα πρόσωπα («φυσικά» ή «νομικά») και ποτέ τα πράγματα. Όλοι ξέρετε τα «εμπράγματα δικαιώματα», δηλαδή αυτά που δίνουν σε κάποια πρόσωπα απόλυτη εξουσία πάνω σ' ένα πράγμα (δηλαδή εξουσία άμεση και έναντι όλων των άλλων). Αυτά είναι μόνο η κυριότητα, οι δουλείες, το ενέχυρο και η υποθήκη (άρθρο 973 ΑΚ).

Εδώ μας ενδιαφέρει κυρίως η κυριότητα. Σύμφωνα με τον ΑΚ, λοιπόν, ο κύριος ενός πράγματος μπορεί να το διαθέτει όπως θέλει και να αποκλείει κάθε ενέργεια άλλου πάνω σ' αυτό. Αλλά μόνο εφόσον δεν προσκρούει στον νόμο ή σε δικαιώματα τρίτων (άρθρο 1000 ΑΚ). Συνεπώς, η κυριότητα στα κινητά και ακίνητα πράγματα έχει όρια – όχι μόνο στο έδαφος (όταν πρόκειται για ακίνητα), αλλά και όρια που προκύπτουν από τον νόμο και από δικαιώματα και ανάγκες των άλλων.

Για το υπέδαφος και τα νερά, η παρ. 1 του άρθρου 18 του Συντάγματος ορίζει ότι τα ζητήματα που αφορούν την ιδιοκτησία και τη διάθεση των μεταλλείων, ορυχείων, σπηλαίων, αρχαιολογικών χώρων και θησαυρών, ιαματικών, ρεόντων και υπόγειων υδάτων και, γενικά, του υπόγειου πλούτου ρυθμίζονται από «ειδικούς νόμους», όχι δηλαδή από συμβάσεις μεταξύ ιδιωτών. Από την άλλη μεριά, τα άρθρα 953 και 954 § 1 περ. 3 του ΑΚ ορίζουν ότι το νερό που υπάρχει κάτω από το έδαφος και η πηγή είναι «συστατικά» ενός ακινήτου και δεν μπορούν να είναι αντικείμενα χωριστής κυριότητας, ακολουθούν δηλαδή τη νομική τύχη του ακινήτου που βρίσκεται στην επιφάνεια του εδάφους.

2. Πράγματα εκτός συναλλαγής, κοινόχρηστα πράγματα και ρέοντα νερά

Ο ΑΚ προβλέπει και ρυθμίζει τις συνηθέστερες μορφές συναλλαγών και συμβάσεων, με τις οποίες κινείται η καθημερινή οικονομική και κοινωνική ζωή (πώληση, δωρεά, δάνειο, μίσθωση, κληρονομική διαδοχή κ.λπ.). Προβλέπει, όμως, ότι υπάρχουν και πράγματα που δεν επιτρέπεται να γίνουν αντικείμενα συναλλαγής. Αυτά είναι α) όσα είναι κοινά για όλους, β) τα κοινόχρηστα πράγματα και γ) τα πράγματα που είναι προορισμένα για την εξυπηρέτηση δημόσιων, δημοτικών, κοινοτικών ή θρησκευτικών σκοπών (άρθρο 966 ΑΚ).

Κοινόχρηστα πράγματα (ή «πράγματα κοινής χρήσεως»), δηλαδή εκτός συναλλαγής πράγματα, είναι, μεταξύ άλλων, τα νερά με ελεύθερη και αέναη ροή, οι δρόμοι, οι πλατείες, οι γυαλοί, τα λιμάνια και οι όρμοι, οι όχθες πλεύσιμων ποταμών, οι μεγάλες λίμνες και οι όχθες τους (άρθρο 967 ΑΚ).

Τα κοινόχρηστα πράγματα δεν επιτρέπεται μεν να γίνουν αντικείμενο συναλλαγής, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν ανήκουν σε κάποιον. Αυτόν, όμως, τον ορίζει μόνο ο νόμος, και όχι συμβάσεις ιδιωτών. Έτσι, είναι δυνατόν να ανήκουν σε δήμο ή κοινότητα και, αν ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, ανήκουν στο δημόσιο (άρθρο 968 ΑΚ).

3. Σειρά προτεραιότητας στη χρήση κοινόχρηστου νερού και όροι απόκτησης ιδιωτικών δικαιωμάτων χρήσεως σε κοινόχρηστα πράγματα

Ο ΑΚ προβλέπει ότι, αν υπάρχει σύγκρουση μεταξύ περισσοτέρων που έχουν δικαίωμα να χρησιμοποιούν κοινόχρηστο νερό, προτιμάται κατά σειρά: 1) η χρήση που είναι σπουδαιότερη για την κοινή ωφέλεια, 2) η χρήση που προάγει περισσότερο την κοινωνική οικονομία, 3) η αρχαιότερη, 4) η χρήση για επιχείρηση που συνδέεται με ορισμένο τόπο και 5) η χρήση προς όφελος του παρόχθιου (άρθρο 969 ΑΚ).

Από την άλλη μεριά, ο ΑΚ προβλέπει ότι ιδιαίτερα δικαιώματα χρήσης (και όχι εμπράγματα δικαιώματα) σε κοινόχρηστα πράγματα μπορούν να αποκτήσουν ιδιώτες, υπό την προϋπόθεση, όμως, ότι με τα δικαιώματα αυτά εξυπηρετείται και, σε κάθε περίπτωση, δεν αναιρείται η κοινή χρήση. Εξάλλου, η απόκτηση παρόμοιων ιδιωτικών δικαιωμάτων γίνεται μόνο με παραχώρηση από την αρμόδια αρχή και κατά τους όρους του νόμου (άρθρο 970 ΑΚ).

4. Περιορισμοί της κυριότητας, για το συμφέρον και τις ανάγκες άλλων για νερό, κατά τον ΑΚ

4.1. Υποχρεώσεις από τη ροή νερών σε αγροτικά ακίνητα (άρθρο 1024 ΑΚ)

Τα αγροτικά ακίνητα που βρίσκονται χαμηλότερα δέχονται τα νερά που τρέχουν φυσικά και χωρίς χειροποίητο έργο απ' αυτά που βρίσκονται ψηλότερα. Στον κύριο του χαμηλότερου ή του ψηλότερου ακινήτου απαγορεύεται κατασκευάσμα που εμποδίζει ή μεταβάλλει τη φυσική ροή.

4.2. Περιορισμοί για τις ανάγκες χρήσης νερού από ένα χωριό (άρθρο 1027 ΑΚ)

Ο κύριος ενός ακινήτου δεν επιτρέπεται, χρησιμοποιώντας το νερό μιας πηγής που υπάρχει στο ακίνητό του ή ανοίγοντας πηγάδι σ' αυτό, να αποκόψει ή να μειώσει σημαντικά το νερό που χρησιμοποιείται ήδη από τους κατοίκους ενός χωριού για τις ανάγκες τους.

4.3. Υποχρεώσεις αυτού που έχει πηγάδι ή πηγή για τις ανάγκες ενός γείτονα (άρθρο 1028 ΑΚ)

Ο κύριος ενός ακινήτου, στο οποίο υπάρχει πηγή ή πηγάδι, έχει υποχρέωση, χωρίς δική του στέρηση, να χορηγεί, έναντι αποζημίωσης, στον κύριο του γειτονικού κτήματος το απαραίτητο νερό για τις οικιακές του ανάγκες, εφόσον η προμήθεια νερού από αλλού είναι σ' αυτόν δυνατή μόνο με δυσανάλογη δαπάνη.

4.4. Διοχέτευση νερού μέσα από ξένα αγροτικά ακίνητα (άρθρο 1029 ΑΚ)

Ο κύριος ενός ακινήτου έχει δικαίωμα, έναντι αποζημίωσης, να απαιτήσει τη διοχέτευση νερού πηγής ή πηγαδιού ή ποταμού διαμέσου ξένου αγροτικού ακινήτου, εφόσον έχει δικαίωμα πάνω στο νερό αυτό. Η διοχέτευση γίνεται με τον περισσότερο πρόσφορο και λιγότερο επαχθή τρόπο για το ακίνητο που επιβαρύνεται.

5. Πρώτα κρίσιμα συμπεράσματα από τις διατάξεις του ΑΚ

Απ' όλες αυτές τις διατάξεις του ΑΚ συνάγονται τα εξής πρώτα συμπεράσματα:

α) Η φράση «δικό μου είναι, ό,τι θέλω το κάνω», την οποία χρησιμοποιεί ορισμένες φορές ο ιδιοκτήτης ενός πράγματος, δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια του νόμου, ούτε όμως και στις πραγματικές κοινωνικές ανάγκες.

β) Η κυριότητα (η ατομική ιδιοκτησία) βάζει όρια και χωρίζει. Αντίθετα, το νερό δεν γνωρίζει όρια και ενώνει περισσότερους ανθρώπους, πέρα από τα όρια των ιδιοκτησιών τους.

γ) Όταν πρόκειται για τη χρήση νερού, η ατομική ιδιοκτησία υποχωρεί, και τον πρώτο λόγο τον έχουν η κοινή ωφέλεια και το κοινό καλό αλλά και «οι άλλοι» που έχουν ανάγκη για χρήση νερού.

ΣΤ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ: ΜΕΡΙΚΑ «ΝΑΙ» ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΑ «ΟΧΙ» – ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΥΘΥΝΩΝ

Δεν μπορώ, ούτε θα ήθελα να «συμβουλέψω νομικά» ούτε να «υποδείξω πρακτικά» τι να κάνετε στο χωριό και στο περιβάλλον του. Μπορώ, όμως, να πω με ειλικρίνεια τι θα προσπαθούσα να κάνω ο ίδιος σε σχέση με το νερό, για να είναι τα πράγματα «ωραία» και «ωφέλιμα».

1. Θα προσπαθούσα, λοιπόν, να μη γεμίσει ο τόπος –και ιδίως το λαγκάδι– με μαύρες πλαστικές δεξαμενές και σωληνώσεις, με σίδερα, λαμαρίνες ή άλλα υλικά, «ξένα» και «εχθρικά» προς το περιβάλλον που γνώρισα και ο ίδιος πριν από πενήντα χρόνια.

2. Θα δούλευα κανέναν μήνα, κάνοντας και περικοπές από έξοδα για άλλες ανάγκες μου, ώστε να εξοικονομήσω χρήματα για να πληρώσω υλικά και εργα-

τικά για χτιστές δεξαμενές και σωληνώσεις. Με πέτρες ή, έστω, με μπετόν και τσιμεντοκονία.

3. Θα έκανα κάθε δυνατή προσπάθεια για συγκέντρωση και αξιοποίηση του νερού της βροχής.

4. Θα προσπαθούσα να συνεργαστώ με τους γείτονές μου και να μοιραστώ τα βάρη για κοινά παρόμοια έργα για κάθε συστάδα λίγων σπιτιών και κήπων. Αφιερώνοντας μερικά τετραγωνικά από τις ιδιοκτησίες μας για τον σκοπό αυτό ή αγοράζοντας ή ενοικιάζοντας από κοινού ακίνητα που βρίσκονται χαμηλότερα. Θα σκεφτόμουν ακόμη και μικρές μονάδες βιολογικού καθαρισμού για ομάδες λίγων σπιτιών. Δεν χωρούν στον τόπο αυτό πολυκατοικίες με κοινόχρηστους χώρους (σκάλες, ανελκυστήρες, υπόγεια, δώματα κ.λπ.). Για κάποιες ομάδες μονοκατοικιών, όμως, μπορεί να βρεθεί ή να δημιουργηθεί ένα (επιπλέον) κοινό ακίνητο, κοινής χρήσης και για κοινούς σκοπούς.

5. Δεν θα δεχόμουν εύκολα νέες εύκολες λύσεις της εμπορεύσιμης τεχνολογίας, ανάλογες προς αυτές που εφαρμόστηκαν «χθες», με τα αποτελέσματα που βιώνουμε «σήμερα». Γι' αυτό τον λόγο, είμαι πολύ επιφυλακτικός απέναντι στον εύκολο τρόπο, με τον οποίο πολλοί μιλούν για αφαλάτωση και, φυσικά, είμαι αρνητικός στη χρήση γεωτρήσεων που γίνονται «σήμερα».

6. Θα προσπαθούσα να συνεργαστώ με τους συντοπίτες μου, για να ενημερωθεί, να εξοπλιστεί με γνώση και να ενεργοποιηθεί ο υπηρεσιακός μηχανισμός του δήμου, της περιφέρειας και άλλων αρμόδιων υπηρεσιών (μέσω εκδηλώσεων, σεμιναρίων, προσκλήσεων ειδικών επιστημόνων, εντύπων κ.λπ.) για την αποτελεσματική άσκηση των καθηκόντων τους.

7. Δεν θα άφηνα τα στελέχη των υπηρεσιών στην τύχη τους ή στις τυχόν αυθαίρετες επιλογές των αρχόντων της κεντρικής διοίκησης ή της τοπικής αυτοδιοίκησης, ούτε στις ορέξεις των εχόντων της κοινωνίας, στις οποίες θα προσπαθούσα να βάλω φραγμούς.

8. Θα προσπαθούσα να συνεργαστώ με όλους τους συγχωριανούς μου για να θεσπίσουμε εμείς οι ίδιοι δίκαιο, αξιοποιώντας τις -έστω λίγες- νομικές διατάξεις που ισχύουν προς αυτή την κατεύθυνση σήμερα (και όσο ακόμη υπάρχουν τέτοιες διατάξεις), για να σχηματίσουμε και να διατυπώσουμε «τοπική πολιτική βούληση», με αποφάσεις συνελεύσεων και με κανονιστικές αποφάσεις του δημοτικού ή και του περιφερειακού συμβουλίου.

9. Θα προσπαθούσα να αποκτήσει ουσιαστικό περιεχόμενο η λεγόμενη «δημόσια διαβούλευση» που προβλέπεται σε πολλούς νόμους.

10. Δεν θα ζητούσα από το κράτος να λύσει «τα προβλήματά μου» με νόμους, βάζοντας θηλιά στον λαιμό του γείτονα ή του αντιπάλου μου και, τελικά, στον δικό μου λαιμό. Δεν θα έβαζα, δηλαδή, «στη μέση» τη Βουλή των Ελλήνων, πολιτικά κόμματα, τοπικούς βουλευτές, κομματικούς παράγοντες και

άλλους μεσάζοντες, διαβρώνοντας και υποβαθμίζοντας τη δημοκρατία και τη δημόσια διοίκηση, για να λύσω ένα προσωπικό μου «πρόβλημα» ή για να ικανοποιήσω ένα ατομικό συμφέρον μου. Αλλά θα ζητούσα από τη διοίκηση να εφαρμόσει πλήρως και ορθά τη νομιμότητα που υφίσταται.

11. Τέλος, θα προσπαθούσα να λύσω συναινετικά κάθε διένεξη με τους συντοπίτες μου, εφαρμόζοντας τους γενικούς κανόνες, και ιδίως τις γενικές αρχές που είναι αποτυπωμένες στα μνημεία γύρω μας. Και αν καταλήγαμε σε αδιέξοδο, θα κατέφευγα στη Δικαιοσύνη για ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων που υπάρχουν ήδη, και όχι στην πολιτική εξουσία για να θεσπίσει και άλλους κανόνες ή για να μου κάνει το χατίρι ως «πελάτη». Και θα σεβόμουν κάθε δικαστική απόφαση, ακόμη και τη μη συμφέρουσα, ακόμη και την εσφαλμένη. Το αντίθετο θα ήταν ακόμη μεγαλύτερο σφάλμα.

Συνοψίζοντας: α) Θα έκανα ό,τι περνά από το χέρι μου για να εξοικονομήσω νερό για τις ανάγκες μου και για να αποφύγω και να αποκρούσω κάθε πιθανή σπατάλη. β) Θα συνεργαζόμουν με όλους τους συντοπίτες και συμπολίτες μου για να κάνουμε όλοι μαζί ό,τι δεν θα μπορούσαμε να κάνουμε ο καθένας μόνος του αθροιστικά. γ) Θα ολοκλήρωνα τις προηγούμενες προσπάθειες σε συνεργασία με τις αρμόδιες τοπικές αρχές και υπηρεσίες αλλά και με άσκηση ελέγχου και πίεσης προς αυτές, αν και όποτε χρειαζόταν.

Αυτά (και όλα μαζί) ως απλός πολίτης. Με μια στοιχειώδη γνώση και επίγνωση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών μου σε ένα δημοκρατικό Κράτος Δικαίου. Οι ειδικοί στους κρίσιμους για το θέμα επιστημονικούς και παραγωγικούς κλάδους ας αναλάβουν τα υπόλοιπα. Την ευθύνη για τις κατευθύνσεις της οικονομίας και της κοινωνίας, αν αυτές οδηγούν σε καταστροφές ή διαστροφές, την έχουν ακέραια όσοι ασκούν εξουσία και κυβερνούν ή θέλουν να κυβερνήσουν και να ασκήσουν διοίκηση.

Z. ΕΠΙΛΟΓΟΣ: ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΕΣ – ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ – ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Το σύνολο της ζωής κάθε ανθρώπου είναι ένα ελάχιστο «σήμερα» για τη ζωή όλη. Η ζωή, όπως λέμε, «συνεχίζεται». Το κληρονομικό δίκαιο του Αστικού Κώδικα ρυθμίζει μόνο την τύχη της περιουσίας μας μετά θάνατον. Δεν ενδιαφέρεται, ούτε μπορεί να ενδιαφερθεί για το αν θα συνεχιστεί η ζωή όλη. Και η Ευρωπαϊκή Οδηγία υπ' αρ. 60 του 2000 διακηρύσσει ότι το νερό είναι «κληρονομιά», αλλά αυτό δεν αποτελεί βέβαια ρύθμιση του κληρονομικού δικαίου.

Είμαστε κοινωνία ανθρώπων που έζησαν χθες, ανθρώπων που ζουν σήμερα και ανθρώπων που θα γεννηθούν αύριο. Κοιτάξτε, για παράδειγμα, γύρω σας παλιά πέτρινα έργα επιβίωσης και τέχνης ή αυτό εδώ το πλατάνι. Αυτοί που τα έκτισαν κι εκείνοι που το φύτεψαν, σήμερα δεν υπάρχουν. Αλλά υπάρχουν τα κτίσματά τους και το δέντρο που φύτεψαν. Όλα δείχνουν προς μια κοινοκτημοσύνη και προς μια κοινή ευθύνη, που δεν είναι αντικείμενα ρυθμίσεων και κανόνων του ισχύοντος κληρονομικού δικαίου.

Όσοι άνθρωποι γεννηθούν αύριο, θα βρουν άραγε όσα βρήκαμε εμείς και αισθανθήκαμε, ως κοινότητα, περήφανοι και ωφεληθήκαμε από την αξία τους; Μιλώ για αξία, και όχι για τιμή. Ή θα βρουν στη θέση τους πλαστικά, λαμαρίνες και σκουριασμένα σίδηρα; Το κληρονομικό δίκαιο σωπαίνει. Από μας που ζούμε σήμερα εξαρτάται ποιες απαντήσεις θα δοθούν.

Μερικές φορές, όταν βλέπω τεράστια μηχανήματα να γκρεμίζουν με βαρβαρότητα έργα ανθρώπων και φύσης γύρω μου, έρχονται στον νου μου βιβλία που παραδίδονται στην πυρά. Ανάμεσα στα έργα που κάηκαν το 1933 στη Γερμανία από το ναζιστικό καθεστώς ήταν και τα γραπτά του Χάινριχ Χάινε, Γερμανοεβραίου συγγραφέα του 19ου αιώνα, που αγαπήθηκε τότε και τον γνωρίσαμε κι εμείς στον 20ο και στον 21ο αιώνα. Εκείνος, λοιπόν, το 1820-1821, τότε που εδώ γινόταν ο ξεσηκωμός του Γένους, έγραψε στο έργο του *Almansor* τη φράση «εκεί που καίνε βιβλία, στο τέλος θα καίνε ανθρώπους». Δυσόιωνη προφητεία που, δυστυχώς, επιβεβαιώθηκε.

Ευρωπαϊκές Οδηγίες και Κανονισμοί, ειδικοί νόμοι, προεδρικά διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις, κανονιστικές αποφάσεις συλλογικών οργάνων διοίκησης... Πολλοί, μικροί και μπερδεμένοι κανόνες δικαίου. Ο μεγάλος και ξεκάθαρος κανόνας δικαίου έχει αφήσει τα ίχνη του παντού γύρω μας. Κοιτάξτε, στήστε αυτί, αφήστε τις αισθήσεις και τη φαντασία σας ελεύθερες και διαβάστε, διαβάστε όσο μπορείτε περισσότερο. Τα μνημεία που, ευτυχώς, υπάρχουν ακόμη γύρω μας είναι πολύτιμα βιβλία. Σ' αυτά είναι αποτυπωμένος και ο κανόνας δικαίου, ο «νόμος» που οφείλουμε να εφαρμόσουμε. Στο χέρι μας είναι αν θα τα κάψουμε ή αν θα τα σώσουμε.

Κάποιοι μπορεί να πουν: «Ωχ αδελφέ! Έτσι γινόταν πάντα. Κάποιοι γκρίνιαζαν ή και φώναζαν, αλλά τελικά κανείς δεν τους άκουγε. Οι άνθρωποι έχουν μέσα τους τον σπόρο της καταστροφής». Ναι, μπορεί να το πουν κάποιοι. Ίσως και πολλοί. Γιατί τα είπα, λοιπόν, όλα αυτά; Ε, κατ' αρχάς, γιατί «έτσι γινόταν πάντα». Δεύτερον, γιατί πιστεύω ότι ο άνθρωπος μπορεί να αλλάζει και προς το καλύτερο, μαθαίνοντας και από τα παθήματά του. Αλλά και γιατί πιστεύω ότι οι άνθρωποι, εκτός από τον σπόρο της καταστροφής, έχουν μέσα τους και τον σπόρο της Δημιουργίας.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΓΙΑ ΕΜΠΡΑΓΜΑΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΝΕΡΑ

Άρθρο 973: Εμπράγματα δικαιώματα

Δικαιώματα που παρέχουν εξουσία άμεση και εναντίον όλων πάνω στο πράγμα (εμπράγματα δικαιώματα) είναι η κυριότητα, οι δουλείες, το ενέχυρο και η υποθήκη.

Άρθρο 1000: Περιεχόμενο κυριότητας

Ο κύριος του πράγματος μπορεί, εφόσον δεν προσκρούει στον νόμο ή σε δικαιώματα τρίτων, να το διαθέτει κατ' αρέσκειαν και να αποκλείει κάθε ενέργεια άλλου πάνω σ' αυτό.

Άρθρο 953: Συστατικό

Συστατικό μέρος πράγματος, που δεν μπορεί να αποχωριστεί από το κύριο πράγμα χωρίς βλάβη αυτού του ίδιου ή του κύριου πράγματος ή χωρίς αλλοίωση της ουσίας ή του προορισμού τους, δεν μπορεί να είναι χωριστά αντικείμενο κυριότητας ή άλλου εμπράγματος δικαιώματος.

Άρθρο 954 [Συστατικά ακινήτου]

Συστατικά του ακινήτου με την έννοια του προηγούμενου άρθρου είναι και 1) τα πράγματα που έχουν συνδεθεί στερεά με το έδαφος, ιδίως οικοδομήματα, 2) τα προϊόντα του ακινήτου εφόσον συνέχονται με το έδαφος, 3) το νερό κάτω από το έδαφος και η πηγή, 4) οι σπόροι μόλις σπαρθούν και τα φυτά μόλις φυτευτούν.

Συστατικά του οικοδομήματος είναι όλα τα κινητά που χρησιμοποιήθηκαν για την ανέγερσή του ή συναρμώστηκαν σ' αυτό.

Άρθρο 966: Πράγματα εκτός συναλλαγής

Πράγματα εκτός συναλλαγής είναι τα κοινά σε όλους, τα κοινόχρηστα και τα προορισμένα για την εξυπηρέτηση δημόσιων, δημοτικών, κοινοτικών ή θρησκευτικών σκοπών.

Άρθρο 967: Κοινόχρηστα

Πράγματα κοινής χρήσης είναι ιδίως τα νερά με ελεύθερη και αέναη ροή, οι δρόμοι, οι πλατείες, οι γαλαίοι, τα λιμάνια και οι όρμοι, οι όχθες πλεύσιμων ποταμών, οι μεγάλες λίμνες και οι όχθες τους.

Άρθρο 968: Κυριότητα σε κοινόχρηστα

Τα κοινόχρηστα πράγματα, εφόσον δεν ανήκουν σε δήμο ή κοινότητα, ή ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, ανήκουν στο δημόσιο.

Άρθρο 971 [Αποβολή ιδιότητας πράγματος εκτός συναλλαγής]

Τα πράγματα εκτός συναλλαγής αποβάλλουν την ιδιότητά τους αυτή από τότε που έπαψε ο προορισμός τους για την κοινή χρήση ή για δημόσιο, δημοτικό, κοινοτικό ή θρησκευτικό σκοπό.

Άρθρο 969 [Σειρά δικαιουμένων στη χρήση κοινόχρηστου νερού]

Αν υπάρχει σύγκρουση μεταξύ περισσότερων δικαιουμένων να χρησιμοποιούν κοινόχρηστο νερό, προτιμάται κατά σειρά: 1) η σπουδαιότερη χρήση για την κοινή ωφέλεια, 2) η χρήση που προάγει περισσότερο την κοινωνική οικονομία, 3) η αρχαιότερη, 4) η χρήση για επιχείρηση που συνδέεται με ορισμένο τόπο, 5) η χρήση προς όφελος του παρόχθιου.

Άρθρο 970 [Απόκτηση ιδιωτικών δικαιωμάτων σε κοινόχρηστα πράγματα]

Σε κοινόχρηστα πράγματα μπορούν να αποκτηθούν με παραχώρηση της αρχής κατά τους όρους του νόμου ιδιαίτερα ιδιωτικά δικαιώματα, εφόσον με τα δικαιώματα αυτά εξυπηρετείται ή δεν αναιρείται η κοινή χρήση.

Άρθρο 1024: Υποχρεώσεις από τη ροή των νερών

Τα αγροτικά ακίνητα που βρίσκονται χαμηλότερα δέχονται τα νερά που τρέχουν φυσικά και χωρίς χειροποίητο έργο απ' αυτά που βρίσκονται ψηλότερα. Στον κύριο του χαμηλότερου ή του ψηλότερου ακινήτου απαγορεύεται κατασκευάσματος που εμποδίζει ή μεταβάλλει τη φυσική ροή.

Άρθρο 1025 [Κατασκευάσματα σε ακίνητο για περιστολή της φοράς νερού]

Ο κύριος του ακινήτου έχει υποχρέωση να ανέχεται την επισκευή ή την αποκατάσταση των κατασκευασμάτων που υπάρχουν σ' αυτό για την περιστολή της φοράς του νερού, εφόσον γίνεται χωρίς βλάβη του. Η δαπάνη βαρύνει εκείνους που ωφελούνται, ανάλογα με την ωφέλειά τους.

Άρθρο 1026: Βρόχινο νερό της στέγης

Ο κύριος οικοδομής έχει υποχρέωση να κατασκευάσει τη στέγη έτσι ώστε τα νερά της βροχής να μη φέρονται προς το κτήμα του γείτονα.

Άρθρο 1027: Νερό για τη χρήση χωριού

Ο κύριος του ακινήτου δεν μπορεί, χρησιμοποιώντας το νερό της πηγής που

υπάρχει στο ακίνητο ή ανοίγοντας πηγάδι σ' αυτό, να αποκόψει ή να μειώσει σημαντικά το νερό που χρησιμοποιείται ήδη από τους κατοίκους χωριού για τις ανάγκες τους.

Άρθρο 1028: Υποχρεώσεις αυτού που έχει πηγάδι ή πηγή

Ο κύριος ακινήτου, στο οποίο υπάρχει πηγή ή πηγάδι, έχει υποχρέωση, χωρίς δική του στέρηση, να χορηγεί, έναντι αποζημίωσης, στον κύριο του γειτονικού κτήματος το απαραίτητο νερό για τις οικιακές του ανάγκες, εφόσον η προμήθεια νερού από αλλού είναι σ' αυτόν δυνατή μόνο με δυσανάλογη δαπάνη.

Άρθρο 1029: Διοχέτευση διαμέσου ξένου αγρού

Ο κύριος ακινήτου έχει δικαίωμα, έναντι αποζημίωσης, να απαιτήσει τη διοχέτευση νερού πηγής ή πηγαδιού ή ποταμού διαμέσου ξένου αγροτικού ακινήτου, εφόσον έχει δικαίωμα πάνω στο νερό αυτό. Η διοχέτευση γίνεται με τον περισσότερο πρόσφορο και λιγότερο επαχθή τρόπο για το ακίνητο που επιβαρύνεται.

Άρθρο 1030 [Κατασκευάσμα για τη διοχέτευση νερού μέσω ξένου ακινήτου]

Όποιος διοχετεύει νερό, σύμφωνα με το προηγούμενο άρθρο, διαμέσου ξένου ακινήτου, έχει υποχρέωση να κατασκευάσει ό,τι είναι αναγκαίο ώστε από τη διοχέτευση αυτή να μην παρακωλύονται τρίτοι, κύριοι παρακαείμενων ακινήτων, στην άσκηση των δικαιωμάτων τους.

Άρθρο 1031: Σωλήνες διαμέσου ξένου ακινήτου

Ο κύριος ακινήτου έχει υποχρέωση, αφού ληφθεί υπόψη και το δικό του συμφέρον, να επιτρέπει έναντι ανάλογης αποζημίωσης την εναέρια ή την υπόγεια διέλευση διαμέσου του ακινήτου σωλήνων νερού ή φωταερίου ή ηλεκτρικών καλωδίων για την εξυπηρέτηση άλλων ακινήτων. Η εγκατάσταση γίνεται με τον περισσότερο πρόσφορο και λιγότερο επαχθή τρόπο για το ακίνητο που επιβαρύνεται. Ο κύριος αυτού του ακινήτου έχει δικαίωμα να απαιτήσει τη μετατόπιση της εγκατάστασης σε άλλη θέση του ακινήτου, με δαπάνες εκείνου που έχει δικαίωμα διέλευσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄

ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ [ΠΕΡΙ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ, ΝΟΜΙΜΟΦΡΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ]

Απέφυγα συνειδητά να αναφερθώ στη διοίκηση, γιατί, καθώς πλησιάζουν πάλι εκλογές, δεν θέλω να συσκοτίσουμε το αντικείμενο του προβληματισμού μας με άλλες περισκέψεις, ούτε να βάλουμε άλλες προτεραιότητες. Διευκρινίζω, όμως, πως όταν λέω «διοίκηση», δεν εννοώ τόσο τους αιρετούς άρχοντες, αλλά κυρίως τους υπηρεσιακούς παράγοντες. Γιατί η χώρα μας «πονάει» κυρίως στο προσωπικό των διοικητικών υπηρεσιών, τόσο της κρατικής διοίκησης όσο και της τοπικής αυτοδιοίκησης Α΄ και Β΄ βαθμού. Δυστυχώς, αυτό έχει φθαρεί, υποτιμηθεί και απαξιωθεί, με καταστροφικά αποτελέσματα για τη χώρα.

Σε ό,τι αφορά την τοπική αυτοδιοίκηση, σημειώνω ότι, σύμφωνα με τον νόμο, οι δήμαρχοι και οι αντιδήμαρχοι δεν είναι «διευθυντές» ή «γενικοί διευθυντές» δημοτικών υπηρεσιών και δεν επιτρέπεται να ενεργούν σαν να είναι. Αλλά και οι πολίτες δεν επιτρέπεται να προσπαθούν να διαβρώσουν και να παρακάμψουν τον διοικητικό-υπηρεσιακό μηχανισμό, χρησιμοποιώντας δημάρχους, αντιδημάρχους και δημοτικούς συμβούλους σαν μεσάζοντες, σαν πολιορκητικούς κριούς ή σαν κερκόπορτες για να πετύχουν ατομικά οφέλη, να αποφύγουν ελέγχους, να διαγράψουν πρόστιμα ή άλλες διοικητικές ποινές, να εξασφαλίσουν στραβά μάτια ή να βλάψουν κάποιον γείτονα ή ανταγωνιστή. Οι πελατειακές σχέσεις είναι καταστροφή – και θα την πληρώσουμε ακριβά ως έθνος και ως χώρα.

Εμείς οι πολίτες έχουμε μεγάλο μέρος και της ευθύνης για την πολυνομία και την κακονομία που επικρατούν στη χώρα μας. Γιατί, πολλές φορές, αυτές οφείλονται στην υποκρισία μας για δήθεν νομιμοφροσύνη και αναζήτηση της νομιμότητας. Ρωτάμε, δηλαδή, τι προβλέπει ο νόμος, για να κινούμαστε στα όρια της νομιμότητας, τραβώντας τα όσο μπορούμε «προς τα έξω» και, τελικά, για να παραβιάζουμε τη νομιμότητα. Κάνουμε πως δεν βλέπουμε και πως αγνοούμε τους κανόνες δικαίου που είναι γραμμένοι παντού γύρω μας. Και καταδικάζουμε τους εαυτούς μας σε άχρηστη, λεπτομερή, περιπτωσιολογική και ασφικτική για την ελευθερία μας πολυνομία και σε καταστροφική για τη ζωή και την κοινωνία κακονομία. Για το ίδιο αποτέλεσμα, μεγάλο μέρος της ευθύνης φέρει και το στελεχειακό δυναμικό των διοικητικών υπηρεσιών, που αρνείται να ερμηνεύσει, να εξειδικεύσει και να εφαρμόσει σε κάθε ατομική περίπτωση γενικούς κανόνες και γενικές αρχές του δικαίου, όπως οφείλει και όπως επιβάλλει το υπηρεσιακό καθήκον του, αλλά «χρειάζεται» ειδικό νόμο (ή «εντολή ανωτέρου») που θα «ορίζει» πώς πρέπει να ενεργήσει σε κάθε περίπτωση την οποία θεωρεί «αρρύθμιστη».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΝΕΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΟΔΗΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης που ακολούθησε μετά τις ομιλίες, έγιναν ερωτήσεις για την «εμπορευσιμότητα» του νερού, καθώς και για τη νομιμότητα μεταφοράς με υδροφόρες και εμπορίας νερού που αντλείται από γεωτρήσεις στο νησί.

Κατ' αρχάς, θα ήθελα να παρατηρήσω ότι η Ευρωπαϊκή Οδηγία υπ' αρ. 60 του 2000 ορίζει στην πρώτη φράση του προοιμίου της τα εξής επί λέξει (αυτό είναι το «γράμμα» της): *(1) Το ύδωρ δεν είναι εμπορικό προϊόν όπως όλα τα άλλα, αλλά αποτελεί κληρονομιά που πρέπει να προστατεύεται και να τυγχάνει της κατάλληλης μεταχείρισης.* Η φράση αυτή σημαίνει τρία πράγματα (κατά τη γραμματική ερμηνεία της): 1) Το ύδωρ είναι εμπορικό προϊόν, 2) απλώς δεν είναι όπως όλα τα άλλα εμπορικά προϊόντα, 3) επειδή αποτελεί κληρονομιά που πρέπει να προστατεύεται και να τυγχάνει της κατάλληλης μεταχείρισης. Προσωπικά, θα προτιμούσα να ορίζει τα εξής, με το ίδιο πάνω κάτω «γράμμα», αλλά με διαφορετικό «πνεύμα», σε στοίχιση και προς το άρθρο 970 ΑΚ: *Το ύδωρ δεν είναι εμπορικό προϊόν, αλλά αποτελεί κληρονομιά που πρέπει να προστατεύεται και να τυγχάνει της κατάλληλης μεταχείρισης. Κατ' εξαίρεση, είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται δικαιώματα μεταχείρισης αυτού ως εμπορικού προϊόντος, α) μόνο μετά από άδεια της αρχής και με τους όρους του νόμου και β) σε κάθε περίπτωση, υπό την προϋπόθεση ότι δεν αναιρούνται ο χαρακτήρας του ως κληρονομιάς και η ανάγκη προστασίας του, τόσο από ποσοτική όσο και από ποιοτική άποψη, και δεν περιορίζονται τα κοινής χρήσεως ύδατα.*

Με ανάλογο πνεύμα, θεωρώ ότι είναι δυνατόν να τεθεί υπό σοβαρή αμφισβήτηση η νομιμότητα εμπορίας νερού που αντλείται από κάποια ιδιωτική γεώτρηση στο νησί, με βάση τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα. Ειδικότερα, θα πρέπει κατ' αρχάς να ελεγχθεί αν αυτή η εμπορική «αξιοποίηση» του νερού ανταποκρίνεται στους όρους της άδειας που έχει εκδοθεί για τη συγκεκριμένη γεώτρηση (σε σχέση με τις χρήσεις για τις οποίες ζητήθηκε και εκδόθηκε, την επιτρεπόμενη ποσότητα άντλησης κ.λπ.). Ακόμη, όμως, και αν ανταποκρίνεται στους όρους της άδειας, θα πρέπει να ελεγχθεί μήπως η άντληση νερού από τη συγκεκριμένη γεώτρηση προκαλεί περιορισμό κοινόχρηστων υδάτων (κατά την έννοια των άρθρων 967 και 969 ΑΚ). Αν προκαλείται παρόμοιος περιορισμός, όπως φάνηκε ότι συμβαίνει ήδη από τις τοποθετήσεις άλλων ομιλητών, η εν λόγω «επιχειρηματική-εμπορική» αξιοποίηση του νερού δεν είναι νόμιμη (οπότε μάλλον πάσχει

και η εκδοθείσα άδεια), όπως και αν με αυτή δεν εξυπηρετείται ή αναιρείται η κοινή χρήση (κατά την έννοια του άρθρου 970 ΑΚ) ή αν με αυτή μειώνεται σημαντικά το νερό που χρησιμοποιείται ήδη από τους κατοίκους ενός χωριού για τις ανάγκες τους (κατά την έννοια του άρθρου 1027 ΑΚ). Είναι προφανές ότι, σε παρόμοιες περιπτώσεις, απαιτείται γνώση τόσο των δεδομένων της άδειας που έχει εκδοθεί για κάθε ελεγχόμενη γεώτρηση όσο και των ποσοτικών και ποιοτικών επιπτώσεων της χρήσης της άδειας αυτής από τον φορέα της (δικαιούχο) στα νερά που είναι κοινόχρηστα ή χρησιμοποιούνταν ήδη από τους κατοίκους ενός χωριού.

Δεν είναι, φυσικά, δυνατό να δώσω απαντήσεις σε ερωτήσεις για συγκεκριμένες περιπτώσεις, ενώ και γενικότερα δεν έχω ασχοληθεί με την ειδικότερη νομοθεσία που διέπει ζητήματα γεωτρήσεων, ούτε είμαι γνώστης αυτής.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ΄

ΜΙΑ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗ ΔΕΥΤΕΡΟΛΟΓΙΑ

Ακολουθούν με «συνθηματική διατύπωση» κάποιες ηθικές και πρακτικές «προσταγές» που σχηματίστηκαν στο μυαλό μου μετά την εκδήλωση της 17ης Αυγούστου 2023, καθώς σκεφτόμουν όσα άκουσα από τους άλλους ομιλητές, από παρεμβάσεις κατά τη συζήτηση που ακολούθησε τις ομιλίες αλλά και από συζητήσεις με φίλες και φίλους για όσα καταστροφικά συνέβαιναν εν τω μεταξύ στο φυσικό περιβάλλον της χώρας μας.

1. Είναι επιτακτική ανάγκη να ανασταλεί αμέσως η χορήγηση αδειών για γεωτρήσεις στο νησί. Δεν αποτελούν ορθολογικό και δίκαιο τρόπο προμήθειας και κατανόμης του νερού. Οι μόνες αρχές στις οποίες υπακούν (και τις οποίες διδάσκουν) είναι η βία για την ικανοποίηση ατομικών συμφερόντων και η αδιαφορία για το μέλλον και για το κοινό συμφέρον. Και είναι μάλλον βέβαιο ότι εξαντλούν αλόγιστα και καταστροφικά το νερό του νησιού.

2. Είναι, επίσης, επιτακτική ανάγκη να γίνει άμεση καταγραφή των πηγών και των πηγαδιών στο νησί και των αποθεμάτων σε νερό, των αναγκών που καλύπτονται και των ποσοτήτων νερού που αποδίδουν.

3. Να εφαρμοστούν αμέσως απ' όλες και όλους «μικρά» έργα και μέτρα, που δεν απαιτούν πολλά έξοδα, αλλά πρέπει οπωσδήποτε να γίνουν, για τη συγκέντρωση και αξιοποίηση του νερού της βροχής (όσο βρέχει ακόμη) και του νερού των πηγών (όσο αυτές αναβλύζουν ακόμη).

4. Να ακολουθήσουν κάποια μεγαλύτερα έργα (όπως βιολογικοί καθαρισμοί, ιδίως νέου τύπου και μικρότερης κλίμακας), καθώς και έργα εξυγίανσης ή ανάταξης στοιχείων της φύσης αλλά και ανθρώπινων έργων, τα οποία έχουν καταστραφεί από έκτακτα φυσικά φαινόμενα ή από άλλους «εξωγενείς» παράγοντες. Μεταξύ άλλων, να απαλλαγεί το νησί άμεσα από τα αδέσποτα κατσίκια, που καταστρέφουν τον χώρο και τον ανθρώπινο μόχθο αιώνων, υποφέροντας και τα ίδια.

5. Ας διδάξουμε και ας εφαρμόσουμε επιτέλους με αυστηρότητα, για τον εαυτό μας και για τους άλλους, την οικονομία, τη φροντίδα για το κοινό συμφέρον και το δίκαιο. Υπάρχουν παντού γύρω μας αποτυπωμένοι κανόνες, τους οποίους μπορούμε να «διαβάσουμε» άνετα (αν έχουμε μάτια) και με βάση τους οποίους μπορούμε να δουλέψουμε με επιτυχία (αν δεν μας αρέσει η αργία). Και μπορούμε να θεσπίσουμε και δικούς μας κανόνες, που αρμόζουν ειδικά στις συνθήκες αυτού του δήμου και αυτού του νησιού (αν θέλουμε πράγματι κανόνες, και όχι τους νόμους της ζούγκλας).

6. Γι' αυτό, πριν απ' όλα, να δώσουμε τα χέρια, να συμφωνήσουμε και να δεσμευτούμε όλες και όλοι στην κοινωνία του νησιού για ένα δροσερό μέλλον, και όχι για ένα ξερό τοπίο, όπου το νερό θα αποτελεί πανάκριβο είδος πολυτελείας και όλοι θα θέλουν να είναι πλούσιοι για να μπορούν να καταναλώνουν ακριβά εμπορικά είδη.

7. Οι επερχόμενες δημοτικές εκλογές είναι μια ευκαιρία για μια συμφωνία όλων των υποψήφιων δημοτικών παρατάξεων σε όλα αυτά. Και αν δεν γίνει αυτό, συνεχίζουμε με περισσότερη δύναμη, όσες και όσοι πιστεύουμε σ' αυτά. Τι θα συμβεί; Απλούστατα, άλλη μία μάχη ανάμεσα στο «καλό» και το «κακό». Μπορεί να γίνει κι αυτή κάποτε ένα όμορφο παραμύθι. Ας μείνει τουλάχιστον αυτό για τα παιδιά και τα εγγόνια σας. Αν δεν βρουν τίποτε απολύτως, δεν θα γίνουν τίποτε απολύτως, και ο τόπος δεν θα έχει καμία απολύτως ελπίδα.